

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/152/150/96

STOSUNEK DO ABORCJI WOBEC LIBERALIZACJI PRZEPISÓW JEJ DOTYCZĄCYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W sierpniu, po kilku latach nieobecności, powróciła pod obrady Sejmu kwestia dopuszczalności przerywania ciąży. Głosami przede wszystkim posłów SLD i Unii Pracy dokonano zmian w dotychczas obowiązującej ustawie. Najwięcej kontrowersji wzbudziła liberalizacja warunków dopuszczających aborcję, poszerzająca wykaz sytuacji dających podstawę do niej o tzw. wskazania społeczne. Warto przypomnieć przy tej okazji, że poprzednia wersja ustawy, uznawana często za restrykcyjną, była efektem kompromisu między pragnieniem udoskonalenia wcześniejszych, dość liberalnych, przepisów dotyczących aborcji a forsowanym przez część polityków całkowitym jej zakazem. Rezygnując z bezwarunkowego zakazu ograniczono jednocześnie możliwość przerywania ciąży do kilku ściśle określonych sytuacji. Taka wersja ustawy nie satysfakcjonowała w zasadzie żadnej ze stron. Zwolennicy liberalizacji przepisów i ograniczenia liczby aborcji innymi metodami wysuwali przede wszystkim argumenty mówiące o nieskuteczności nakazów administracyjnych. Osoby dążące do usankcjonowania całkowitego zakazu aborcji nie mogły pogodzić się z istnieniem listy sytuacji umożliwiających jej dokonanie, twierdząc, że nie można akceptować wyboru „mniejszego zła”. Tak więc dopuszczalność przerywania ciąży, choć regulowana przepisami prawnymi, nadal pozostawała w pewnym sensie kwestią otwartą i wzbudzającą duże emocje. Kampania przed wyborami parlamentarnymi w 1993 roku po raz kolejny ujawniła polityczną wagę tego problemu. Niemal każde ugrupowanie biorące w nich

udział uważało za swój obowiązek przedstawić stanowisko w tej sprawie. Liczono, że obietnice złagodzenia lub zaostrzenia przepisów dotyczących przerywania ciąży efektywnie przyczynią się do powiększenia elektoratów. Wśród partii, które w swoich programach umieściły wówczas liberalizację prawa w tym względzie, wymienić należy SLD i Unię Pracy. Obecnie, trzy lata po wyborach, dokonano zmian w ustawie „antyaborcyjnej”, uzasadniając to posunięcie między innymi koniecznością spełnienia obietnic, składanych przed wyborami. Liberalizacja ta, ostro krytykowana przez Kościół, oceniana bywa przez niektórych komentatorów jako wstęp do kampanii poprzedzającej zbliżające się wybory parlamentarne.

W ostatnim sondażu¹ pytaliśmy respondentów o ich stosunek do kwestii przerywania ciąży, ocenę proponowanych zmian i niektórych ich konsekwencji. Należy podkreślić, że badanie przeprowadzone było przed posiedzeniem Senatu, na którym senatorowie większością głosów odrzucili zaproponowane przez Sejm zmiany.

ABORCJA - AKCEPTACJA CZY SPRZECIW?

W ostatnich latach zwiększa się liczba osób opowiadających się za całkowitym zakazem aborcji - we wrześniu odnotowaliśmy najwyższy od 1990 roku wskaźnik akceptacji bezwarunkowego zakazu przerywania ciąży (17%). Obserwujemy również zmniejszanie się odsetka zwolenników nieograniczonego przyzwolenia na aborcję.

Obecnie 50% społeczeństwa uważa, że przerywanie ciąży powinno być dozwolone z pewnymi ograniczeniami lub bez żadnych ograniczeń (najwyższy zanotowany w kwietniu '93 odsetek akceptujących wynosił 64%), natomiast za zakazem przerywania ciąży (całkowitym bądź z pewnymi wyjątkami) opowiada się 44% (najniższy wskaźnik przyzwolenia - 30% odnotowaliśmy w kwietniu '93). Nadal jednak, podobnie jak w ciągu ostatnich kilku lat, największe dwie grupy stanowią badani dopuszczający aborcję z pewnymi ograniczeniami (35%) lub uważający, że powinna ona być zakazana, ale z pewnymi wyjątkami (27%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (76) przeprowadzono w dniach 12-17 września '96 na 1150-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1 w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, przerywanie ciąży powinno być:	Wskazania respondentów według terminów badań								
	XI '90	IX '91	III '92	IV '93	V '94	VII '94	X '95	III '96	IX '96
- dozwolone bez żadnych ograniczeń	19	22	26	23	18	22	18	13	15
- dozwolone, ale z pewnymi ograniczeniami	34	35	35	41	42	37	36	41	35
- zakazane, ale z pewnymi wyjątkami	26	22	22	20	22	21	23	29	27
- całkowicie zakazane	14	12	10	10	9	14	14	10	17
Trudno powiedzieć	7	9	7	6	9	6	9	7	6

Najistotniejszym czynnikiem różnicującym stosunek do aborcji jest deklarowana przez badanych częstość praktyk religijnych. Restrykcyjność wobec przerywania ciąży zwiększa się wraz ze wzrostem częstości udziału w nich, co potwierdza dużą rolę tego czynnika w kształtowaniu postaw wobec tego problemu.

Tabela 2 w procentach

Udział w praktykach religijnych	Czy, Pana(i) zdaniem, przerywanie ciąży powinno być:				
	dozwolone bez żadnych ograniczeń	dozwolone, ale z pewnymi ograniczeniami	zakazane, ale z pewnymi wyjątkami	całkowicie zakazane	Trudno powiedzieć
Kilka razy w tygodniu	4	14	25	54	3
Raz w tygodniu	9	31	34	19	6
Kilka razy w roku	25	46	19	6	4
W ogóle nie uczestniczy	34	46	6	6	8

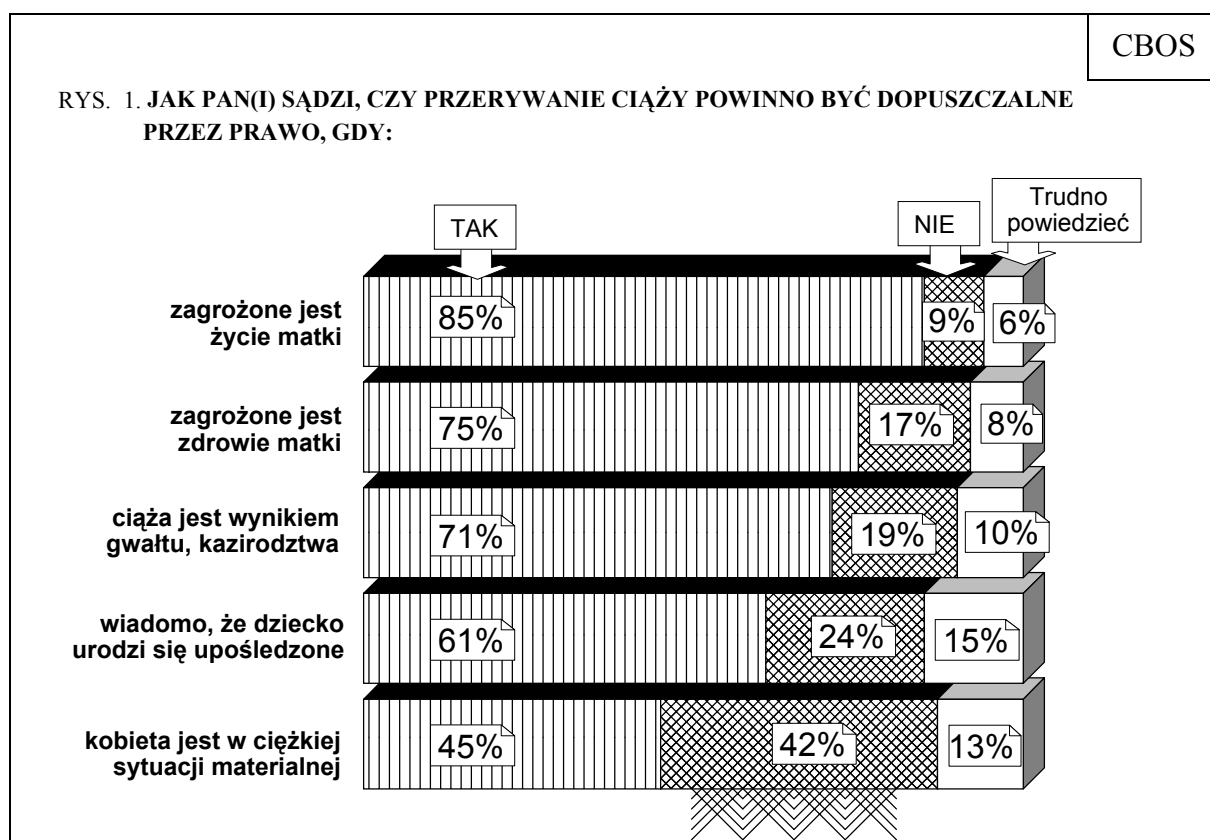
Wydaje się, że na poglądy badanych nieco większy wpływ ma częstość praktyk religijnych niż ich wiara w Boga. Spośród osób określających siebie jako wierzące co szósta (16%) uważa bowiem, że przerywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń.

Zwolennikami braku wszelkich ograniczeń prawnych w dostępie do aborcji są ponadto częściej niż przeciętnie osoby w wieku 35-44 lata, robotnicy wykwalifikowani i prywatni przedsiębiorcy. Dopuszczalność z pewnymi ograniczeniami popierają głównie mieszkańcy wielkich miast, pracownicy fizyczno-umysłowi oraz respondenci z wyższym wykształceniem. Ci ostatni również częściej niż ogół akceptują zakaz z wyjątkami, którego zwolennikami są ponadto osoby najmłodsze (do 24 roku życia), mieszkańcy wsi i przedstawiciele kadry kierowniczej. Za całkowitym zakazem aborcji opowiadają się najczęściej osoby najstarsze (powyżej 55 roku życia), emeryci i renciści, mieszkańcy wsi i respondenci z wykształceniem podstawowym.

Polityczne uwarunkowania poglądów zostaną omówione w odrębnym rozdziale.

HIERARCHIA SPOŁECZNEGO PRZYZWOLENIA NA ABORCJĘ

Dotychczas obowiązująca ustawa „O planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży” sankcjonuje jedynie cztery wyjątki od zakazu aborcji. Można jej dokonać w zgodzie z prawem, jeśli zagrożone jest życie lub zdrowie matki, jeśli ciąża jest wynikiem przestępstwa lub jeśli badania prenatalne wykazały ciężkie, nieodwracalne uszkodzenie płodu. Obecnie wprowadzona zmiana w przepisach włącza do tych warunków tzw. wskazania społeczne, pozwalając na przerwanie ciąży, jeśli kobieta udowodni swą trudną sytuację życiową lub materialną, uniemożliwiającą urodzenie i wychowanie dziecka. W świadomości społecznej istnieje swego rodzaju hierarchia przyzwolenia na przerwanie ciąży w powyższych sytuacjach.

Ogólnie rzecz biorąc, większość badanych akceptuje wszystkie cztery sytuacje zezwalające na przerwanie ciąży, przewidziane w dotychczas obowiązującej ustawie. Przeważająca część badanych uważa za dopuszczalne przerwanie ciąży w sytuacji zagrożenia życia czy zdrowia matki lub gdy ciąża jest wynikiem przestępstwa - gwałtu, kazirodztwa. Nieco mniej osób uważa aborcję za dopuszczalną w przypadku wykrycia ciężkiej wady płodu.

Najwięcej kontrowersji wzbudza sytuacja, będąca przedmiotem przeprowadzonej ostatnio liberalizacji prawa w kwestii przerywania ciąży - trudne położenie materialne lub życiowe kobiety. Niemal tyle samo badanych uważa ten powód za wystarczające uzasadnienie przerywania ciąży (45%), co ma przeciwne zdanie na ten temat (42%). Traktując odpowiedź na to pytanie jako swego rodzaju wskaźnik akceptacji przeprowadzonych zmian można sądzić, że poszerzenie zakresu warunków dopuszczalności przerywania ciąży o tzw. wskazania społeczne spotkało się z aprobatą około połowy dorosłych Polaków. W kontekście dokonanych zmian szczególnego znaczenia nabiera również fakt, że obecnie mniej osób niż w marcu '96 opowiada się za dopuszczalnością aborcji z uwagi na ciężką sytuację życiową lub materialną kobiety, wzrosła natomiast liczba przeciwników włączenia takiej sytuacji do wykazu podstaw prawnych umożliwiających przerwanie ciąży.

Generalnie, mimo wysokiego poziomu aprobaty dopuszczalności przerywania ciąży w sytuacjach przewidzianych dotychczasową ustawą, warto podkreślić, że w porównaniu z latami ubiegłymi akceptację tę wyraża mniej osób. Zwiększyła się jednocześnie liczba przeciwników aborcji dokonywanej z powyższych wskazań.

Tabela 3 w procentach

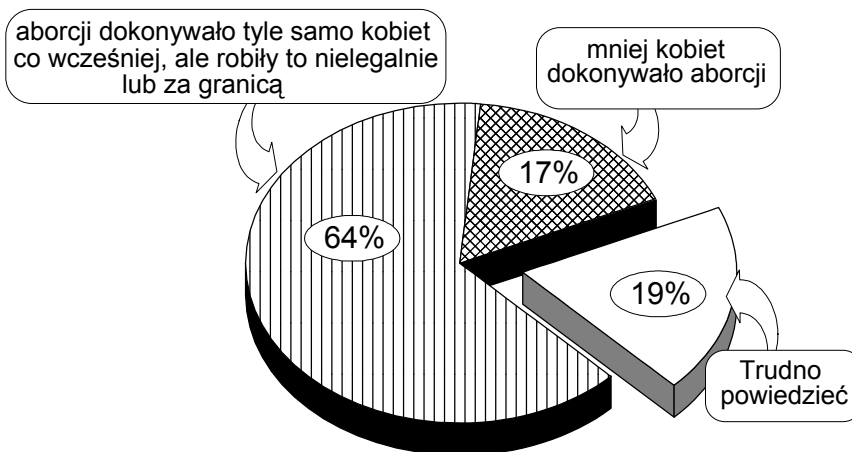
Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy:	Wskazania respondentów według terminów badań							
	V '91		III '92		III '96		IX '96	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
- zagrożone jest życie matki	90	7	88	6	88	7	85	9
- zagrożone jest zdrowie matki	83	12	82	11	78	14	75	17
- ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa	73	17	80	11	75	13	71	19
- wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone	67	21	71	15	65	20	61	24
- kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej	49	41	47	39	50	37	45	42
Pominięto kategorię „Trudno powiedzieć”.								

Zmniejszenie akceptacji przerywania ciąży i wzrost sprzeciwu wobec takich praktyk może wskazywać na pewne zmiany stosunku Polaków do kwestii dopuszczalności aborcji. Trudno tu jeszcze mówić o trwałym trendzie, lecz fakt, że zmiana dotyczy wszystkich branych pod uwagę sytuacji jest znaczący. Potwierdzeniem tego wniosku może być również wzrost odsetka badanych opowiadających się za całkowitym zakazem tego typu praktyk.

OCENA KONSEKWENCJI OBOWIĄZYWANIA DOTYCHCZASOWYCH PRZEPISÓW DOTYCZĄCYCH ABORCJI

Najważniejszą intencją ustawy „O planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży” miało być radykalne zmniejszenie liczby przeprowadzanych w naszym kraju aborcji. Wprowadzono w tym celu szereg ograniczeń, wśród których najistotniejsze to: ściśle określenie sytuacji, w których przerwanie ciąży jest możliwe, wymóg dokonania go tylko w państwowym szpitalu i przez innego lekarza niż ten, który wydał skierowanie oraz tzw. klauzula sumienia, przewidująca odmowę dokonania przerywania ciąży przez lekarza czy pielęgniarkę, którym nie zezwalają na to osobiste poglądy. Obok powyższych ograniczeń ustawodawca przewidział również szereg ułatwień i świadczeń na rzecz kobiet decydujących się urodzić dziecko mimo trudnej sytuacji osobistej oraz działania prewencyjne w postaci oświaty seksualnej. Jednym z najczęściej podnoszonych przez krytyków tej ustawy zarzutów było właśnie nierealizowanie w praktyce tych zapisów przy jednoczesnym egzekwowaniu ograniczeń w dostępie do aborcji. Przytaczając nieoficjalne dane o rosnącym „podziemiu aborcyjnym” stwierdzano tym samym, że ustawa mająca chronić dzieci poczęte stała się już w momencie jej uchwalenia częściowo „martwa”. A co Polacy sądzą na ten temat? Czy w odczuciu społecznym ustawa „antyaborcyjna” spełniła swe zadanie powodując rzeczywiste zmniejszenie liczby aborcji?

RYS. 2. DOTYCHCZAS OBOWIAZUJĄCE PRZEPISY DOPUSZCZAŁY MOŻLIWOŚĆ ABORCJI TYLKO WÓWCZAS, GDY ZAGROŻONE BYŁO ŻYCIE LUB ZDROWIE MATKI, CIAŻA BYŁA WYNIKIEM PRZESTĘPSTWA LUB PŁÓD BYŁ CIĘŻKO, NIEODWRACALNIE USZKODZONY. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY W WYNIKU OBOWIAZYWANIA TYCH OGRANICZEŃ:

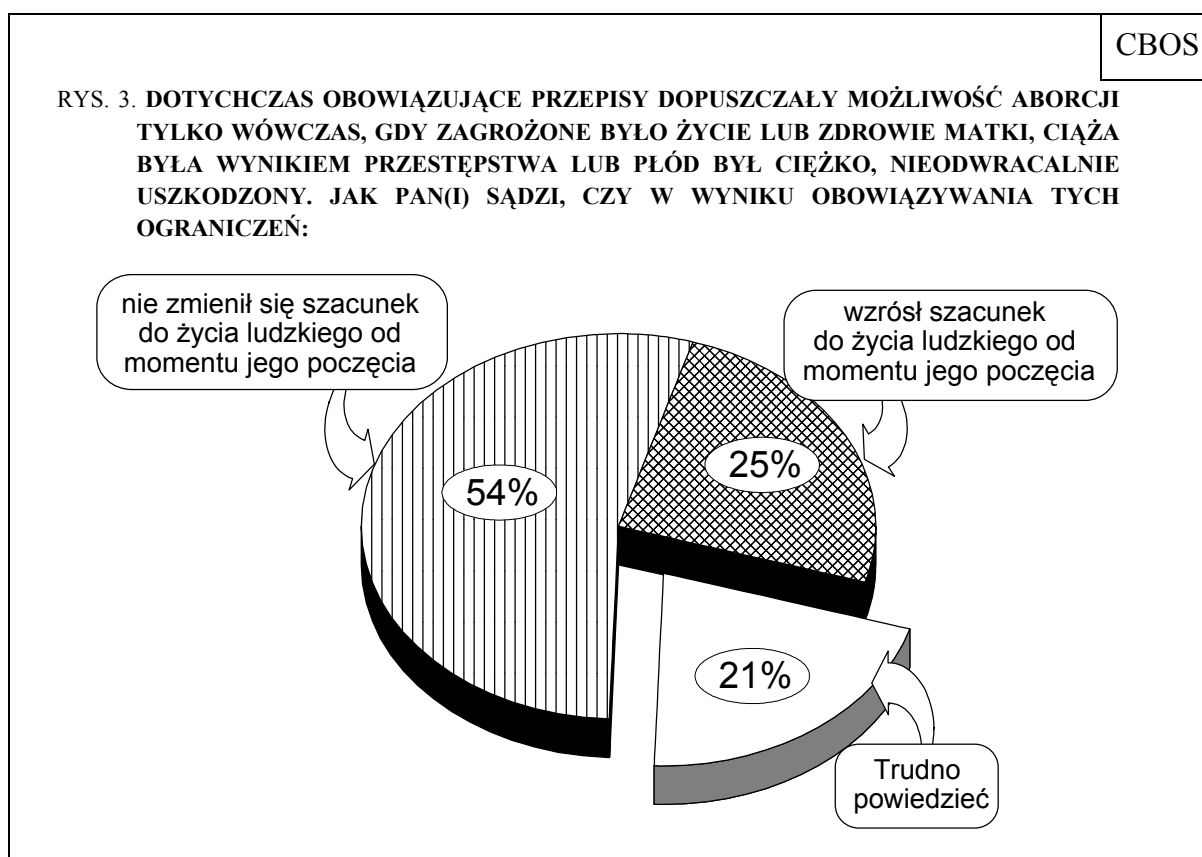

Badani sceptycznie oceniają skuteczność dotychczasowej ustawy w dziedzinie ograniczenia liczby aborcji. Przeważająca część respondentów podziela pogląd, że mimo wprowadzonych ograniczeń ciężę przerywało tyle samo kobiet co wcześniej, ale robiły to nielegalnie lub za granicą. Opinia ta - wskazująca jako skutek ustawy „antyaborcyjnej” powstanie szerokiego podziemia aborcyjnego - potwierdza zatem argumenty krytyków tej ustawy.

Sceptykami w ocenie skuteczności ustawy są częściej niż przeciętnie osoby w wieku 25-44 lata, mieszkańcy wielkich miast, badani określający swoje poglądy jako lewicowe lub centrowe, rzadziej uczestniczący w praktykach religijnych lub wcale nie biorący w nich udziału.

Co szósty spośród ankietowanych podziela opinię o pozytywnym wpływie ograniczeń prawnych na zmniejszenie liczby aborcji. Przekonanie takie wyrażają przede wszystkim osoby z wyższym wykształceniem, badani deklarujący uczestnictwo w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu oraz respondenci identyfikujący się z prawicą. Ideologiczny wymiar tej oceny jest jednak pozorny, większość osób w tych grupach wyraża bowiem opinię przeciwną.

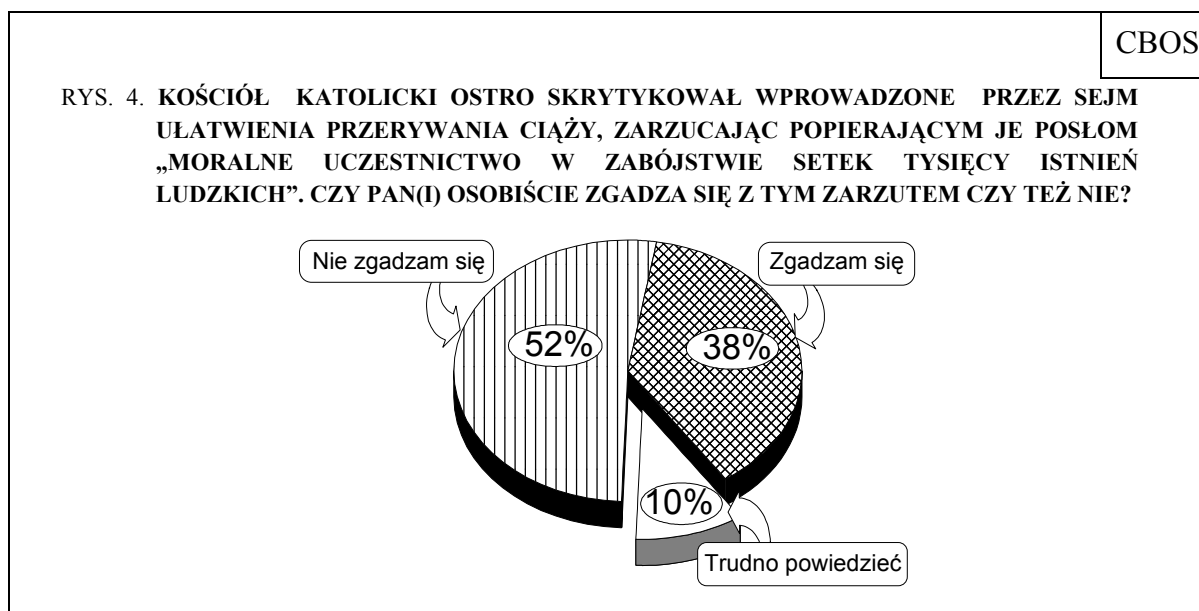
Niska ocena skuteczności dotychczasowej ustawy, jeśli chodzi o ograniczenie liczby aborcji, wydaje się wskazywać, że zmniejszenie przyzwolenia na przerywanie ciąży ma niewiele wspólnego z jej społecznym oddziaływaniem. Bardziej prawdopodobne wydaje się przypisanie tej zmiany ciągłej obecności kwestii aborcji w życiu publicznym i w kościołach oraz wykorzystywaniem tego tematu w grze politycznej.

Co czwarty spośród ankietowanych przekonany jest o pozytywnym wpływie ustawy „O planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży” na wzrost szacunku dla życia ludzkiego od momentu jego poczęcia. Jednak ponad połowa respondentów uważa, że ustawa ta nic w tym względzie nie zmieniła, a co piąty nie ma zdania na ten temat.

SPOŁECZNY ODBIÓR REAKCJI PRZEDSTAWICIELI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO NA LIBERALIZACJĘ PRAWA DOTYCZĄCEGO ABORCJI

Przegłosowanie w Sejmie włączenia tzw. wskazań społecznych do sytuacji dopuszczających przerywanie ciąży spotkało się z ostrą krytyką ze strony Kościoła katolickiego. Sekretarz Episkopatu Polski zarzucił posłom popierającym liberalizację "moralne uczestnictwo w zabójstwie setek tysięcy istnień ludzkich", wzywając jednocześnie lekarzy i pielęgniarki do odmowy uczestnictwa w tego rodzaju praktykach. Sformułowanie użyte przez przedstawicieli Episkopatu dla oceny postępowania posłów - zwolenników liberalizacji spotkało się z dezaprobatą ponad połowy ankietowanych, zgadza się z nim natomiast co trzeci respondent.

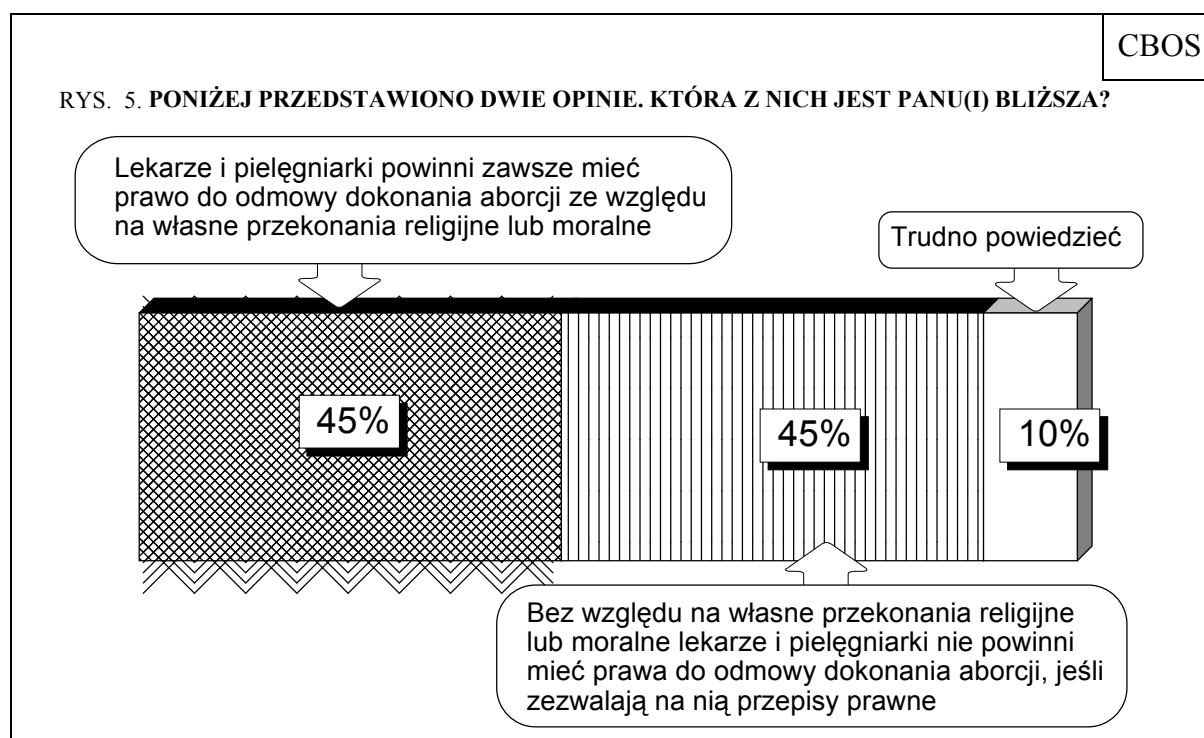

Ze stanowiskiem Kościoła, uznającym poselskie poparcie dla liberalizacji za moralny udział w zabójstwie, zgadzają się przede wszystkim zwolennicy całkowitego lub zawierającego pewne wyjątki zakazu aborcji. Najistotniejszą zmienną różnicującą opinie badanych w tej kwestii jest jednak deklarowana częstość uczestniczenia w praktykach religijnych. Odsetek ankietowanych biorących w nich udział częściej niż raz w tygodniu jest niemal dwukrotnie większy (71%) niż ogółu badanych, którzy podzielają opinię wyrażoną przez hierarchów Kościoła, natomiast niepraktykujący niemal powszechnie (80%) nie zgadzają się z nią.

Zgoda bądź sprzeciw wobec cytowanej kontrowersyjnej oceny postępowania posłów ma też związek z poglądami politycznymi badanych. Akceptację częściej wyrażają respondenci identyfikujący się z prawicą, sprzeciw zaś - sympatycy lewicy.

Jak wspomniano wcześniej, poprzednia wersja ustawy regulującej kwestie związane z przerywaniem ciąży zawierała tzw. klauzulę sumienia, czyli możliwość odmowy uczestnictwa w zabiegu przez lekarzy lub pielęgniarki, jeśli jest to sprzeczne z ich przekonaniami religijnymi lub moralnymi. Obecnie, wobec zliberalizowania przepisów, Kościół nawołuje pracowników służby zdrowia do takich zachowań, jako swego rodzaju bojkotu nowej ustawy.

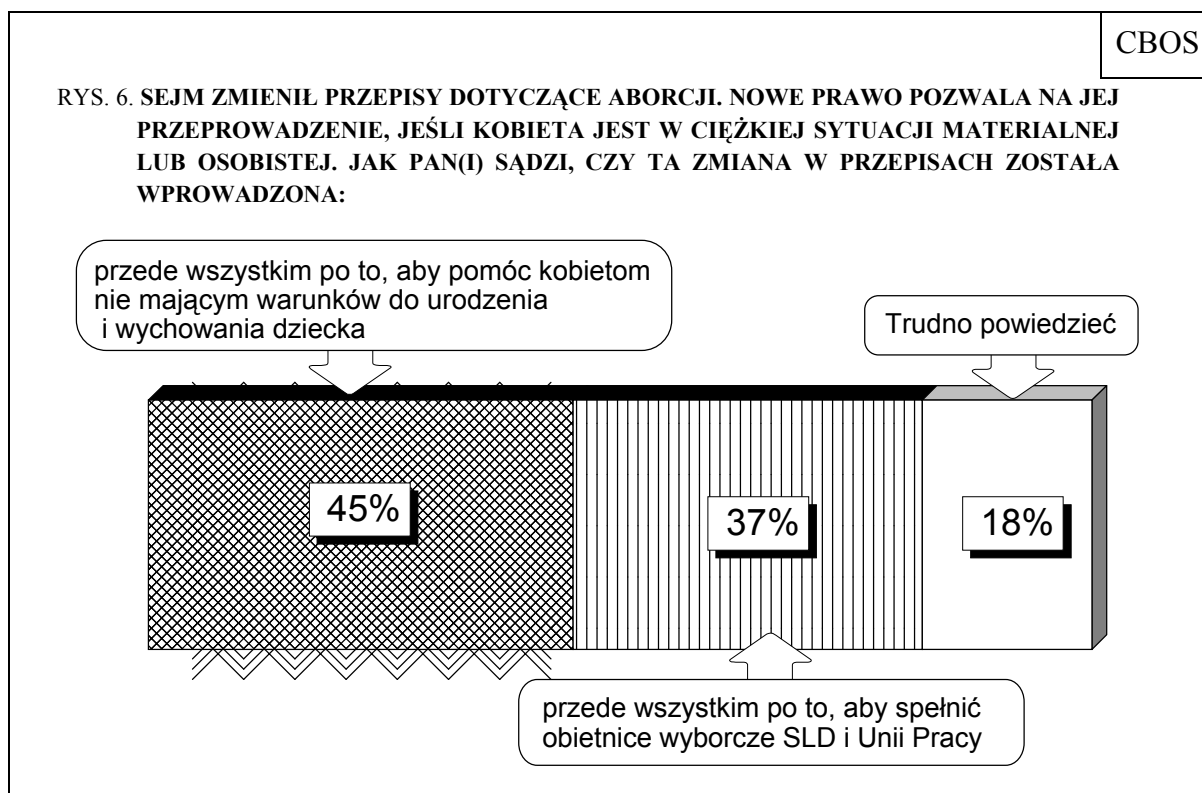
Opinie badanych dotyczące kwestii pogodzenia obowiązków personelu medycznego, do którego należy też wykonywanie aborcji, z ich prywatnymi przekonaniami religijnymi i moralnymi, są spolaryzowane. Dokładnie tyle samo osób uważa, że lekarze i pielęgniarki powinni zawsze mieć prawo do odmowy dokonania aborcji ze względu na własne przekonania, co sądzi, że osoby te nie powinny mieć prawa do odmowy dokonania aborcji, jeśli zezwalają na nią przepisy prawne.

Możliwość stosowania przez personel medyczny tzw. klauzuli sumienia spotyka się z akceptacją większości respondentów mających wyższe wykształcenie, a także inteligencji i kadry kierowniczej. Poglądy ankietowanych w omawianej kwestii bardzo silnie różnicuje również deklarowany udział w praktykach religijnych i orientacja polityczna. Nadrzędność prawa nad osobistymi przekonaniem lekarzy i pielęgniarek wskazywana jest częściej przez osoby rzadko uczestniczące w praktykach religijnych bądź w ogóle nie biorące w nich udziału oraz deklarujące centrowe lub - jeszcze częściej - lewicowe poglądy polityczne. Przeciwną opinię wyrażają przede wszystkim badani uczestniczący w praktykach religijnych częściej niż raz w tygodniu i respondenci identyfikujący się z prawicą.

POLITYCZNY KONTEKST LIBERALIZACJI

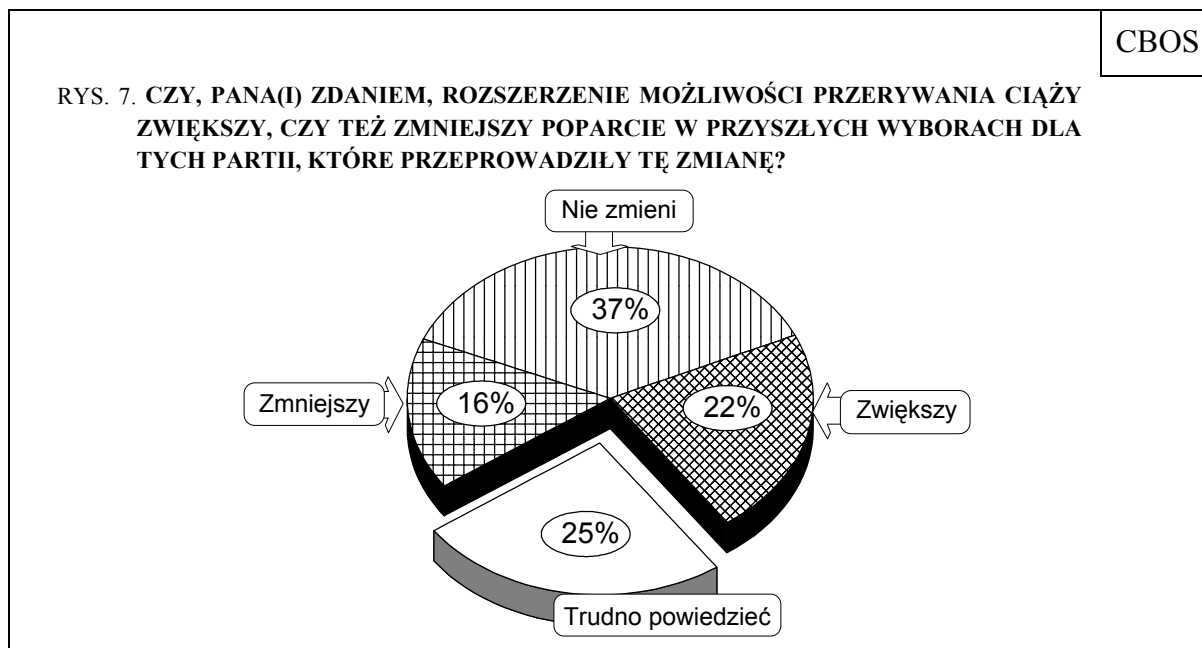
W czasie kampanii przed wyborami parlamentarnymi w 1993 roku SLD i Unia Pracy obiecały swoim wyborcom poparcie w Sejmie liberalizacji ówczesnie obowiązującej ustawy regulującej kwestię aborcji. Obecnie, trzy lata po wyborach, Sejm dokonał zmian włączając wskazania społeczne do wykazu sytuacji pozwalających na legalne przerywanie ciąży. Fakt dokonania właśnie teraz zmiany w przepisach postrzegany jest niekiedy przez komentatorów w kontekście politycznym, jako chęć „przypodobania się” wyborcom przez spełnienie jednej z licznych wyborczych obietnic, a tym samym jako element rozpoczynającej się nieoficjalnie kampanii przez następnymi wyborami parlamentarnymi. Poglądy respondentów na temat motywów, jakimi kierowali się inicjatorzy nowelizacji, są podzielone, choć nieco więcej osób nie doszukuje się w decyzji Sejmu podtekstów politycznych, skłaniając się ku opinii, że przepisy zmieniono przede wszystkim po to, aby pomóc kobietom nie mającym warunków do urodzenia i wychowania dziecka.

Liberalizację ustawy jako wyjście naprzeciw kobietom będącym w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej postrzegają przede wszystkim osoby nie biorące udziału w praktykach religijnych lub uczestniczące w nich rzadko oraz badani o poglądach lewicowych bądź centrowych. W kategoriach spełniania obietnic wyborczych traktują to wydarzenie najczęściej badani deklarujący bardzo częsty udział w praktykach religijnych i osoby identyfikujące się z prawicą.

Sposób postrzegania liberalizacji ustawy „antaborcyjnej” różni się w elektoratach największych partii politycznych. Sympatycy SLD i UP, a więc ugrupowań, których przedstawiciele w Sejmie są w największym stopniu „odpowiedzialni” za zaproponowany ostatnio kształt ustawy, w większości (odpowiednio 73% i 58%) uważają, że posłowie kierowali się chęcią przyjscia z pomocą kobietom. Podobne zdanie wyraża też znaczna część (42%) zwolenników PSL. W elektoratach pozostałych ugrupowań - Akcji Wyborczej „Solidarność”, ROP, UW - zdecydowanie przeważa opinia o politycznym charakterze motywów, skłaniających posłów do uchwalenia liberalizacji.

Więcej niż co trzeci spośród badanych sądzi, że usankcjonowanie szerszego dostępu do aborcji nie wpłynie w żaden sposób na poziom poparcia wyborczego dla partii, które przeprowadziły tę zmianę. Zwiększenie ich elektoratów przewiduje nieco więcej niż co piąty badany, zmniejszenie - co szósty, natomiast aż co czwarty nie ma zdania na ten temat.

Wzrost poparcia wyborczego dla partii popierających zmianę przepisów przewidują przede wszystkim osoby o lewicowych poglądach politycznych, jego zmniejszenie zaś - częściej badani identyfikujący się z prawicą. Biorąc pod uwagę intencje, jakie respondenci przypisują posłom, można sądzić, że powodem prognozowanego przez sympatyków lewicy wzrostu sympatii powinno być postrzegane przez nich jako „prospołeczne” nastawienie posłów tych partii, niekoniecznie rozumiane jako spełnianie przedwyborczych obietnic.

Warto podkreślić, że potencjalni członkowie elektoratu SLD, czyli ugrupowania, którego głosy w Sejmie zdecydowały o przyjęciu proponowanej nowelizacji, są największymi optymistami, jeśli chodzi o ocenę wpływu, jaki fakt ten może mieć na zmianę liczebności zwolenników ugrupowań, dzięki którym liberalizacja została przeprowadzona. Zwolennicy SLD wprawdzie nie są częściej niż inni przekonani o wzroście poparcia wyborczego dla tych partii (czyli *de facto* SLD i UP), jednak najczęściej w porównaniu z innymi sądzą, że poparcie to nie zmieni się, a najrzadziej uważają, że się zmniejszy. Nieco

mniej optymistycznie nastawieni są potencjalni wyborcy Unii Pracy - drugiej partii, której posłowie przyczynili się do zmian w ustawie. Co siódmy jej sympatyk uważa, że rezultatem opowiedzenia się za liberalizacją może być zmniejszenie liczby zwolenników tego ugrupowania.

Na konsekwencje liberalizacji w postaci zmniejszenia poparcia wyborczego dla partii, które ją przeprowadziły, najczęściej mają nadzieję sympatycy ROP (36%), Akcji Wyborczej „Solidarność” (28%) i Unii Wolności (22%).

Pamiętając o znaczeniu, jakie może mieć kwestia aborcji w nadchodzącej kampanii poprzedzającej wybory do parlamentu, warto na zakończenie sprawdzić, jak problem ten postrzegają zwolennicy największych ugrupowań politycznych. Szczególnie istotne są, jak się wydaje, poglądy dominujące w elektoratach SLD i Unii Pracy, czyli partii, za sprawą których przede wszystkim doszło do uchwalenia liberalizacji.

Tabela 4 w procentach

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Czy, Pana(i) zdaniem, przerywanie ciąży powinno być:				
	dozwolone bez żadnych ograniczeń	dozwolone, ale z pewnymi ograniczeniami	zakazane, ale z pewnymi wyjątkami	całkowicie zakazane	Trudno powiedzieć
SLD	24	50	19	4	3
Unia Pracy	12	52	32	2	2
PSL	13	27	35	20	5
Unia Wolności	11	33	41	15	0
Akcja Wyborcza „Solidarność”	6	19	35	35	5
ROP	3	27	37	25	9

Tabela 5 w procentach

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dozwolone przez prawo, gdy kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
SLD	71	21	8
Unia Pracy	58	36	6
PSL	32	55	13
Unia Wolności	32	62	6
Akcja Wyborcza „Solidarność”	27	63	10
ROP	19	51	30

Ogólnie rzecz biorąc, stosunek do aborcji związany jest silnie z poglądami politycznymi badanych. Fakt ten nie jest zaskakujący wobec upolitycznienia tego problemu i ideologicznego w dużej mierze charakteru podziałów między polską prawicą i lewicą.

Osoby deklarujące poglądy lewicowe częściej prezentują w kwestii dopuszczalności aborcji postawę liberalną, natomiast badani identyfikujący się z prawicą - postawę bardziej restrykcyjną (patrz tabele aneksowe).

Najbardziej liberalnie nastawieni do omawianej kwestii są zwolennicy SLD - co czwarty spośród nich opowiada się za zniesieniem wszelkich ograniczeń prawnych w dostępie do aborcji. Bardzo wysoka akceptacja usankcjonowania tzw. społecznych wskazań do przerywania ciąży pozwala ponadto sądzić, że wprowadzone ostatnio zmiany w przepisach spotkały się z pozytywnym przyjęciem w potencjalnym elektoracie SLD. Nieco inny stosunek mają - jak się wydaje - zwolennicy Unii Pracy, której posłowie byli inicjatorami liberalizacji. Brak ograniczeń w dostępie do aborcji ma wśród nich o połowę mniejsze poparcie niż w elektoracie SLD, natomiast niemal dwukrotnie więcej wyborców UP niż SLD opowiada się za zakazem z pewnymi wyjątkami. Wprawdzie ponad połowa sympatyków Unii Pracy popiera istnienie społecznych wskazań do aborcji, jednak warto podkreślić, że znaczna ich liczba (36%) sprzeciwia się temu.

W elektoratach PSL i Unii Wolności przeważa opcja umiarkowana - wśród zamierzających głosować na te partie najwięcej osób jest zwolennikami pewnych ograniczeń w dostępie do aborcji lub zakazu z wyjątkami. Większość potencjalnych wyborców tych ugrupowań nie popiera istnienia społecznych wskazań do przerywania ciąży, natomiast aprobeuje je co trzeci. Można zatem sądzić, że trudna sytuacja życiowa lub materialna kobiety raczej nie należy do akceptowanych przez te elektoraty wyjątków od zakazu przerywania ciąży.

Niezbyt spójne poglądy w omawianej kwestii prezentują członkowie elektoratów ROP i Akcji Wyborczej „Solidarność”. W obu przypadkach mamy do czynienia z rozbieżnością opinii na poziomach ogólnym i szczegółowym. W grupie sympatyków Akcji Wyborczej zaskakuje zestawienie najbardziej restrykcyjnego w porównaniu z innymi nastawienia do kwestii dopuszczalności przerywania ciąży, jeśli mowa o niej na poziomie ogólnym (co trzeci spośród nich jest zwolennikiem całkowitego zakazu aborcji), z dość wysoką akceptacją usankcjonowania wskazań społecznych jako sytuacji dającej podstawy do aborcji. Wśród zwolenników ROP, których poglądy na kwestię dopuszczalności aborcji można określić jako zbliżone do umiarkowanych, zastanawia duża grupa osób nie mających zdania w kwestii

prawnego usankcjonowania społecznych wskazań do aborcji. Powyższa niespójność opinii - sprzeciw na poziomie ogólnym, „hasłowym”, a większa akceptacja lub brak stanowiska, jeśli mowa o szczegółach - wskazuje na istnienie w potencjalnych elektoratach Akcji Wyborczej „Solidarność” i ROP rozbieżności między wartościami deklarowanymi a realiami życia codziennego, dostrzeganą.

W ostatnich latach zauważalna jest zmiana nastawienia do problemu aborcji. Wzrasta liczba osób opowiadających się za jej całkowitym zakazem, jednocześnie zaś maleje liczba zwolenników braku ograniczeń. Najwięcej osób (50%) uważa jednak, że przerywanie ciąży powinno być dozwolone z pewnymi ograniczeniami lub bez żadnych ograniczeń. Zmniejsza się (choć nadal jest przeważająca) aprobata usankcjonowanych prawnie wyjątków od zakazu przerywania ciąży. Na szczególną uwagę zasługuje spadek akceptacji tzw. wskazań społecznych, których włączenie do wykazu sytuacji umożliwiających aborcję było przedmiotem przeprowadzonej ostatnio liberalizacji przepisów. Zmiany postaw wobec aborcji nie należy raczej bezpośrednio kojarzyć z działaniem poprzedniej ustawy, postrzeganej jako restrykcyjna. Potwierdzają to opinie ankietowanych, sceptycznie oceniających zarówno jej wpływ na rzeczywiste ograniczenie liczby aborcji, jak i na wzrost społecznego szacunku dla życia ludzkiego. Wydaje się, że większe znaczenie można tu przypisać obecności problemu przerywania ciąży w życiu publicznym i mediach, a tym samym w świadomości Polaków. Nie sposób również nie docenić roli Kościoła katolickiego w kształtowaniu postaw przeciwaborcyjnych.

Zmiana prawa dotyczącego aborcji nie jest postrzegana przez większość ogółu ankietowanych w kontekście politycznym. Jednak różnice opinii w poszczególnych elektoratach, dotyczące stosunku do tego problemu wskazują, że w nadchodzącej kampanii wyborczej aborcja może stać się znowu jednym z istotniejszych elementów gry politycznej.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, przerywanie ciąży powinno być: 1 - dozwolone bez żadnych ograniczeń;
2 - dozwolone, ale z pewnymi ograniczeniami; 3 - zakazane, ale z pewnymi wyjątkami;
4 - całkowicie zakazane

	(%)				Trudno powiedzieć	Liczba osób
	1	2	3	4		
Ogółem	15	35	27	17	5	1148
Płeć						
Mężczyźni	17	37	25	14	7	544
Kobiety	14	34	29	20	4	603
Wiek						
do 24 lat	10	38	35	15	2	159
25-34	18	36	28	14	4	203
35-44	24	36	28	9	4	275
45-54	18	44	19	12	8	176
55-64	9	26	33	26	5	150
65 lat i więcej	7	29	21	32	11	186
Miejsce zamieszkania						
Wieś	12	27	33	23	6	424
Miasto do 20 tys.	18	36	24	17	4	135
od 21 do 100 tys.	20	41	18	14	6	247
101-500 tys.	13	38	29	14	6	238
501 tys. i więcej mieszk.	19	46	25	8	1	104
Region						
Północny	14	39	31	14	2	145
Zachodni	20	42	23	12	3	138
Środkowozachodni	13	47	27	6	7	154
Środkowy	21	34	25	18	3	179
Wschodni	15	31	25	18	11	151
Południowo-wschodni	9	26	33	24	8	182
Południowo-zachodni	17	31	24	23	5	188
Wykształcenie						
Podstawowe	14	30	21	26	9	372
Zasadnicze zawodowe	16	37	26	16	5	312
Średnie	17	38	31	11	3	372
Wyższe	9	41	38	11	1	91
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	10	38	39	10	3	75
Prac. umysł. niż. szczebla	22	36	28	11	3	111
Pracownicy fiz.- umysł.	18	48	24	8	2	62
Robotnicy wykwalifikowani	27	38	19	10	5	129
Robotnicy niewykwalifik.	14	36	21	21	9	52
Rolnicy	17	28	29	16	10	65
Prywatni przedsiębiorcy	29	41	22	7	1	56
Bierni zawodowo						
Renciści	12	34	24	24	7	132
Emeryci	9	28	27	28	8	232
Uczniowie i studenci	11	37	33	13	6	59
Bezrobotni	12	36	33	16	3	107
Gospodynie domowe i inni	12	36	29	19	4	68
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	15	39	35	8	4	131
Sektor państwowy	23	42	27	7	1	128
Sektor prywatny	23	36	22	13	6	228
Spółdzielczość	10	43	13	30	4	21
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 150 zł	13	28	30	24	6	213
151 - 225	16	36	22	19	7	163
226 - 325	15	37	25	18	5	264
326 - 425	19	37	24	13	6	206
Powyżej 426 zł	14	41	31	11	3	226
Ocena własnych war. mater.						
Złe	15	34	24	20	7	391
Średnie	15	36	28	17	4	511
Dobre	17	35	30	13	5	243
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	4	14	25	54	3	91
Raz w tygodniu	9	31	34	19	6	647
Kilka razy w roku	25	46	19	6	4	306
W ogóle nie uczestniczy	34	46	6	6	8	104
Poglądy polityczne						
Lewica	33	45	13	7	2	205
Centrum	13	43	31	8	5	357
Prawica	8	24	35	29	4	356
Trudno powiedzieć	15	31	21	21	12	230

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	42	13	1147
Płeć				
Mężczyźni	47	40	13	544
Kobiety	43	44	13	602
Wiek				
do 24 lat	39	53	8	159
25-34	42	40	18	203
35-44	55	35	10	275
45-54	54	34	12	175
55-64	37	49	14	150
65 lat i więcej	39	47	14	186
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	50	15	423
Miasto do 20 tys.	47	46	7	135
od 21 do 100 tys.	50	35	15	247
101-500 tys.	53	36	12	238
501 tys. i więcej mieszk.	56	37	6	104
Region				
Północny	46	41	13	145
Zachodni	55	34	12	138
Środkowozachodni	55	31	14	154
Środkowy	52	39	9	179
Wschodni	38	40	22	151
Południowo-wschodni	29	59	12	192
Południowo-zachodni	46	46	9	188
Wykształcenie				
Podstawowe	42	43	15	372
Zasadnicze zawodowe	47	43	11	312
Średnie	49	38	13	372
Wyższe	40	51	9	91
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	34	57	9	75
Prac.umysł.niż.szczebła	52	35	13	111
Pracownicy fiz.- umysł.	52	40	8	62
Robotnicy wykwalifikowani	50	38	13	129
Robotnicy niewykwalifik.	36	48	16	52
Rolnicy	40	40	20	65
Prywatni przedsiębiorcy	64	26	11	56
Bierni zawodowo				
Renciści	46	38	15	132
Emeryci	41	47	12	232
Uczniowie i studenci	36	55	9	59
Bezrobotni	48	40	12	107
Gospodynie domowe i inni	48	41	12	68
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	48	37	15	131
Sektor państwowy	50	40	10	128
Sektor prywatny	49	38	13	228
Spółdzielczość	54	43	3	21
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	37	49	14	212
151 - 225	42	42	17	163
226 - 325	47	42	12	264
326 - 425	52	38	10	206
Powyżej 426 zł	48	41	10	226
Ocena własnych war. mater.				
Złe	43	42	16	390
Średnie	47	42	11	511
Dobre	47	44	10	243
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	20	68	13	91
Raz w tygodniu	34	52	14	646
Kilka razy w roku	67	22	11	306
W ogóle nie uczestniczy	73	19	8	104
Poglądy polityczne				
Lewica	73	20	7	205
Centrum	51	38	12	357
Prawica	29	61	10	356
Trudno powiedzieć	38	39	23	230

Tabela 3. Dotychczas obowiązujące przepisy dopuszczały możliwość aborcji tylko wówczas, gdy zagrożone było życie lub zdrowie matki, ciąża była wynikiem przestępstwa lub płód był ciężko, nieodwracalnie uszkodzony. Jak Pan(i) sądzi, czy w wyniku obowiązywania tych ograniczeń: 1 - mniej kobiet dokonywało aborcji; 2 - aborcji dokonywało tyle samo kobiet co wcześniej, ale robiły to nielegalnie lub za granicą

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	64	19	1147
Płeć				
Mężczyźni	15	67	19	544
Kobiety	18	62	20	602
Wiek				
do 24 lat	16	66	19	159
25-34	12	77	11	203
35-44	18	73	9	275
45-54	18	69	14	175
55-64	24	53	22	150
65 lat i więcej	15	38	47	186
Miejsce zamieszkania				
Wies	17	56	27	423
Miasto do 20 tys.	16	66	18	135
od 21 do 100 tys.	20	65	15	247
101-500 tys.	15	70	15	238
501 tys.i więcej mieszk.	14	76	10	104
Region				
Północny	15	67	19	145
Zachodni	19	67	14	138
Środkowo-zachodni	15	65	20	154
Środkowy	16	68	16	179
Wschodni	11	69	20	151
Południowo-wschodni	17	55	28	192
Południowo-zachodni	23	59	18	188
Wysztalcenie				
Podstawowe	17	49	34	372
Zasadnicze zawodowe	14	68	18	312
Średnie	17	74	9	372
Wyższe	25	69	6	91
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	23	73	4	75
Prac. umysł.niż.szczepła	20	69	11	111
Pracownicy fiz.- umysł.	9	83	8	62
Robotnicy wykwalifikowani	11	73	16	129
Robotnicy niewykwalifik.	12	67	20	52
Rolnicy	8	59	33	65
Prywatni przedsiębiorcy	17	73	10	56
Bierni zawodowo				
Renciści	17	55	28	132
Emeryci	18	47	34	232
Uczniowie i studenci	22	64	14	59
Bezrobotni	18	74	8	107
Gospodynie domowe i inni	19	64	17	68
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	17	73	10	131
Sektor państwowy	16	70	14	128
Sektor prywatny	15	73	13	228
Spółdzielczość	19	73	8	21
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	13	66	21	212
151 - 225	17	64	19	163
226 - 325	19	63	18	264
326 - 425	15	62	22	206
Powyżej 426 zł	20	68	12	226
Ocena własnych war. mater.				
Złe	17	62	21	390
Średnie	15	63	21	511
Dobre	19	68	13	243
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	27	41	32	91
Raz w tygodniu	19	59	22	646
Kilka razy w roku	12	76	12	306
W ogóle nie uczestniczy	7	79	14	104
Poglądy polityczne				
Lewica	10	81	9	205
Centrum	12	75	13	357
Prawica	28	57	16	356
Trudno powiedzieć	13	42	44	230

Tabela 4. Dotychczas obowiązujące przepisy dopuszczają możliwość aborcji tylko wówczas, gdy zagrożone było życie lub zdrowie matki, ciąża była wynikiem przestępstwa lub płód był ciężko, nieodwracalnie uszkodzony. Jak Pan(i) sądzi, czy w wyniku obowiązywania tych ograniczeń: 1 - wzrosł szacunek do życia ludzkiego od momentu jego poczęcia; 2 - nie zmienił się szacunek do życia ludzkiego od momentu jego poczęcia

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	25	54	21	1146
Płeć				
Mężczyźni	21	58	21	544
Kobiety	28	50	22	602
Wiek				
do 24 lat	28	48	24	159
25-34	22	63	15	203
35-44	23	62	14	275
45-54	23	65	12	175
55-64	30	46	24	149
65 lat i więcej	23	34	42	186
Miejsce zamieszkania				
Wies	23	49	28	423
Miasto do 20 tys.	21	60	18	125
od 21 do 100 tys.	27	54	20	247
101-500 tys.	27	57	16	237
501 tys. i więcej mieszk.	28	61	12	104
Region				
Północny	27	51	22	145
Zachodni	24	60	15	138
Środkowo-zachodni	23	57	20	154
Środkowy	28	53	19	179
Wschodni	16	57	27	151
Południowo-wschodni	26	50	24	192
Południowo-zachodni	27	53	20	188
Wykształcenie				
Podstawowe	21	44	35	372
Zasadnicze zawodowe	25	58	17	312
Średnie	26	59	14	371
Wyższe	32	61	7	91
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	32	63	5	75
Prac. umysł. niż. szczebla	24	65	11	111
Pracownicy fiz.- umysł.	17	67	16	62
Robotnicy wykwalifikowani	24	62	15	129
Robotnicy niewykwalifik.	31	53	16	52
Rolnicy	18	44	39	65
Prywatni przedsiębiorcy	24	66	10	56
Bierni zawodowo				
Renciści	27	48	26	132
Emeryci	24	42	34	232
Uczniowie i studenci	30	54	16	59
Bezrobotni	24	56	20	107
Gospodynie domowe i inni	22	53	25	68
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	25	64	11	131
Sektor państwowy	25	65	10	128
Sektor prywatny	22	61	16	228
Spółdzielczość	48	48	5	21
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	17	58	24	212
151 - 225	28	54	18	163
226 - 325	26	52	22	264
326 - 425	26	51	23	206
Powyżej 426 zł	30	57	13	226
Ocena własnych war. mater.				
Złe	22	53	25	390
Średnie	26	53	21	511
Dobre	26	60	15	243
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	35	42	23	91
Raz w tygodniu	26	51	23	646
Kilka razy w roku	21	63	16	306
W ogóle nie uczestniczy	16	59	26	104
Poglądy polityczne				
Lewica	21	66	13	205
Centrum	23	59	18	356
Prawica	34	52	14	356
Trudno powiedzieć	17	39	44	230

Tabela 5. Kościół katolicki ostro skrytykował wprowadzone przez Sejm ułatwienia przerywania ciąży, zarzucając popierającym je posłom "moralne uczestnictwo w zabójstwie setek tysięcy istnień ludzkich". Czy Pan(i) osobiście zgadza się z tym zarzutem czy też nie?
(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	37	52	10	1145
Płeć				
Mężczyźni	34	58	8	543
Kobiety	41	47	12	602
Wiek				
do 24 lat	35	57	8	159
25-34	38	53	10	203
35-44	30	60	10	275
45-54	28	64	8	173
55-64	51	38	11	150
65 lat i więcej	49	36	15	186
Miejsce zamieszkania				
Wieś	48	40	12	423
Miasto do 20 tys.	30	57	12	135
od 21 do 100 tys.	31	56	13	245
101-500 tys.	33	60	7	238
501 tys. i więcej mieszk.	30	68	3	104
Region				
Północny	37	54	10	145
Zachodni	29	63	8	138
Środkowo-zachodni	26	61	13	154
Środkowy	33	59	7	179
Wschodni	33	52	15	151
Południowo-wschodni	52	35	13	192
Południowo-zachodni	46	47	7	187
Wykształcenie				
Podstawowe	43	44	12	372
Zasadnicze zawodowe	35	56	9	311
Średnie	32	57	11	372
Wyższe	42	55	3	91
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	38	56	6	75
Prac. umysł. niż. szczebla	31	58	11	111
Pracownicy fiz. - umysł.	25	60	15	62
Robotnicy wykwalifikowani	29	65	6	128
Robotnicy niewykwalifik.	33	62	5	52
Rolnicy	38	44	18	65
Prywatni przedsiębiorcy	33	63	4	56
Bierni zawodowo				
Rencisci	39	47	14	132
Emeryci	50	38	13	232
Uczniowie i studenci	32	58	10	59
Bezrobotni	38	55	6	107
Gospodynie domowe i inni	37	48	14	68
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	29	59	12	131
Sektor państwowy	27	65	7	128
Sektor prywatny	34	59	7	226
Spółdzielczość	39	57	4	21
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	47	43	10	212
151 - 225	39	48	13	162
226 - 325	32	58	10	164
326 - 425	36	55	9	206
Powyżej 426 zł	35	58	6	226
Ocena własnych war. mater.				
Złe	38	51	11	389
Średnie	38	50	12	511
Dobre	35	58	7	243
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	71	14	14	91
Raz w tygodniu	45	43	12	645
Kilka razy w roku	20	72	7	306
W ogóle nie uczestniczy	13	80	7	104
Poglądy polityczne				
Lewica	14	79	7	205
Centrum	31	62	7	355
Prawica	59	34	6	356
Trudno powiedzieć	35	40	25	230

Tabela 6. Poniżej przedstawiono dwie opinie. Która z nich jest Panu(i) bliższa?
 1 - Lekarze i pielęgniarki powinni zawsze mieć prawo do odmowy dokonania aborcji ze względu na własne przekonania religijne lub moralne; 2 - Bez względu na własne przekonania religijne lub moralne lekarze i pielęgniarki nie powinni mieć prawa do odmowy dokonania aborcji, jeśli zezwalają na nią przepisy prawne (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	45	9	1146
Płeć				
Mężczyźni	44	47	9	544
Kobiety	46	44	10	602
Wiek				
do 24 lat	42	50	8	159
25-34	51	40	9	203
35-44	43	51	5	275
45-54	40	53	8	175
55-64	49	38	13	149
65 lat i więcej	46	37	16	186
Miejsce zamieszkania				
Wies	51	38	12	423
Miasto do 20 tys.	36	57	8	135
od 21 do 100 tys.	43	49	8	247
101-500 tys.	42	48	10	238
501 tys.i więcej mieszk.	48	49	4	104
Region				
Północny	47	42	11	145
Zachodni	34	60	7	138
Środkowo-zachodni	36	54	10	154
Środkowy	49	47	4	178
Wschodni	44	44	12	151
Południowo-wschodni	61	29	11	192
Południowo-zachodni	42	47	11	188
Wykształcenie				
Podstawowe	44	41	15	372
Zasadnicze zawodowe	42	49	9	312
Średnie	45	49	6	372
Wyższe	62	35	2	90
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	69	30	1	75
Prac. umysł. niż. szczebla	51	44	5	111
Pracownicy fiz.- umysł.	33	55	12	82
Robotnicy wykwalifikowani	41	53	6	129
Robotnicy niewykwalifik.	45	51	5	52
Rolnicy	41	44	15	65
Prywatni przedsiębiorcy	53	46	1	56
Bierni zawodowo				
Renciści	47	43	10	132
Emeryci	42	42	15	231
Uczniowie i studenci	46	45	8	59
Bezrobotni	46	46	8	107
Gospodynie domowe i inni	31	52	17	68
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	52	43	5	131
Sektor państwowy	48	44	8	128
Sektor prywatny	42	53	5	228
Spółdzielczość	52	40	8	21
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	47	40	12	212
151 - 225	48	40	12	163
226 - 325	45	47	8	264
326 - 425	37	55	8	206
Powyżej 426 zł	50	45	5	226
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	39	13	390
Średnie	41	50	9	511
Dobre	49	46	5	243
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	62	28	10	91
Raz w tygodniu	51	38	11	646
Kilka razy w roku	34	59	7	305
W ogóle nie uczestniczy	28	64	8	104
Poglądy polityczne				
Lewica	32	63	6	205
Centrum	41	53	6	357
Prawica	60	33	6	355
Trudno powiedzieć	41	36	23	230

Tabela 7. Sejm zmienił przepisy dotyczące aborcji. Nowe prawo pozwala na jej przeprowadzenie, jeśli kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej lub osobistej. Jak Pan(i) sądzi, czy ta zmiana w przepisach została wprowadzona: 1 - przede wszystkim po to, aby pomóc kobietom nie mającym warunków do urodzenia i wychowania dziecka; 2 - przede wszystkim po to, aby spełnić obietnice wyborcze SLD i Unii Pracy

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	37	18	1147
Płeć				
Mężczyźni	49	35	16	544
Kobiety	41	39	20	602
Wiek				
do 24 lat	43	37	21	159
25-34	45	42	14	203
35-44	48	39	13	275
45-54	56	33	10	175
55-64	42	41	17	150
65 lat i więcej	34	29	37	186
Miejsce zamieszkania				
Wies	40	36	23	423
Miasto do 20 tys.	44	37	19	125
od 21 do 100 tys.	47	37	16	247
101-500 tys.	47	36	17	238
501 tys. i więcej mieszk.	53	41	7	104
Region				
Północny	43	40	17	145
Zachodni	51	31	18	138
Środkowo-zachodni	55	29	16	154
Środkowy	45	36	18	179
Wschodni	49	30	21	151
Południowo-wschodni	30	50	21	192
Południowo-zachodni	44	39	16	188
Wysztalcenie				
Podstawowe	40	33	28	372
Zasadnicze zawodowe	51	35	14	312
Średnie	44	40	15	372
Wyższe	45	48	7	91
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	37	52	11	75
Prac. umysł. niż. szczebla	48	43	10	111
Pracownicy fiz.-umysł.	49	34	17	62
Robotnicy wykwalifikowani	59	33	8	129
Robotnicy niewykwalifik.	45	47	8	52
Rolnicy	48	23	30	65
Prywatni przedsiębiorcy	46	38	16	56
Bierni zawodowo				
Renciści	44	31	25	132
Emeryci	36	38	26	232
Uczniowie i studenci	38	42	20	59
Bezrobotni	48	39	14	107
Gospodynie domowe i inni	43	29	28	68
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	50	40	11	131
Sektor państwowy	45	47	8	128
Sektor prywatny	50	37	13	228
Spółdzielczość	54	37	9	21
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	43	37	20	212
151 - 225	50	32	18	163
226 - 325	41	38	21	264
326 - 425	46	33	21	206
Powyżej 426 zł	47	46	7	226
Ocena własnych war. mater.				
Złe	40	41	19	390
Średnie	46	34	20	511
Dobre	49	37	14	243
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	22	54	24	91
Raz w tygodniu	39	40	20	646
Kilka razy w roku	58	28	14	306
W ogóle nie uczestniczy	56	29	15	104
Poglądy polityczne				
Lewica	69	23	8	205
Centrum	54	32	15	357
Prawica	28	57	16	356
Trudno powiedzieć	35	28	38	230

Tabela 8. Czy, Pana(i) zdaniem, rozszerzenie możliwości przerywania ciąży zwiększy, czy też zmniejszy poparcie w przyszłych wyborach dla tych partii, które przeprowadziły tę zmianę?

	(%)				
	Zwiększy	Nie zmieni	Zmniejszy	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	37	16	25	1147
Płeć					
Mężczyźni	22	38	17	22	544
Kobiety	21	36	15	28	602
Wiek					
do 24 lat	24	33	18	24	159
25-34	20	38	21	21	203
35-44	23	42	17	18	275
45-54	26	47	10	17	175
55-64	21	38	17	24	150
65 lat i więcej	16	21	14	50	186
Miejsce zamieszkania					
Wieś	20	30	19	31	423
Miasto do 20 tys.	20	34	20	27	135
od 21 do 100 tys.	23	38	13	26	247
101-500 tys.	22	44	14	21	238
501 tys. i więcej mieszk.	27	54	14	6	104
Region					
Północny	24	31	16	28	145
Zachodni	25	38	14	23	138
Środkowo-zachodni	22	45	8	25	154
Środkowy	21	38	17	24	179
Wschodni	18	44	16	22	151
Południowo-wschodni	18	33	23	25	192
Południowo-zachodni	25	31	18	27	188
Wykształcenie					
Podstawowe	19	27	16	38	372
Zasadnicze zawodowe	24	36	19	22	312
Średnie	23	44	16	17	372
Wyższe	21	55	9	15	91
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	20	52	13	15	75
Prac.umysł.niż.szczebla	22	52	14	12	111
Pracownicy fiz.-umysł.	25	41	15	14	62
Robotnicy wykwalifikowani	28	44	14	14	129
Robotnicy niewykwalifik.	25	38	15	22	52
Rolnicy	19	36	10	35	65
Prywatni przedsiębiorcy	29	28	22	20	56
Bierni zawodowo					
Renciści	16	38	16	31	132
Emeryci	21	29	13	37	232
Uczniowie i studenci	13	36	36	14	59
Bezrobotni	26	24	21	28	107
Gospodynie domowe i inni	16	31	18	35	68
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	25	47	10	18	131
Sektor państwowy	28	47	16	8	128
Sektor prywatny	23	41	17	19	228
Spółdzielczość	23	39	21	17	21
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	24	28	19	29	212
151 - 225	18	35	21	25	163
226 - 325	21	38	18	23	264
326 - 425	19	42	14	25	206
Powyżej 426 zł	25	45	11	19	226
Ocena własnych war. mater.					
Złe	18	35	18	29	390
Średnie	23	37	15	25	511
Dobre	24	42	16	18	243
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	18	20	29	33	91
Raz w tygodniu	18	37	19	26	646
Kilka razy w roku	26	45	9	20	306
W ogóle nie uczestniczy	37	30	8	25	104
Poglądy polityczne					
Lewica	34	44	7	15	205
Centrum	21	46	15	17	357
Prawica	20	34	26	20	356
Trudno powiedzieć	13	20	13	55	230